

УДК: 001(09):63

В.В.ЛАПЧИНСЬКИЙ кандидат с.-г. наук, ст. н. співробітник, зав.
НДІКК ПДАТУ

ІСТОРІЯ НАУКИ. ГЕНЕЗИС ГАЛУЗІ ЗНАНЬ, МІСЦЕ І РОЛЬ В АГРАРНІЙ НАУЦІ

Розвиток досліджень по «історії науки» дає можливість отримувати якісно нові знання міждисциплінарного характеру, результати яких можуть мати важливе практичне значення у різних галузях наук, в тому числі і сільськогосподарських.

Ключові слова: наука, історія, галузь досліджень, «прикордонна дисципліна».

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На тлі сприятливого місцерозташування та агрокліматичних умов, Україна є аграрною державою, тому в вік глобалізації, для створення ефективної стратегії та планів розвитку сільського господарства, мають бути розроблені науково обґрунтовані програми які ґрунтувалися б на аналізі стану, вивченні причин як позитивних зрушень так і негативних наслідків в галузі, врахуванні суб'єктно-об'єктивних мотивів цих змін.

Враховуючи, що саме наукові відкриття викликають революційні сплески та радикальні зміни в житті людства, важливим питанням є всебічний розвиток досліджень здатних виявити закономірності процесу пізнання та здійснити прогноз його подальшого розвитку. Такий підхід може реалізуватися при умові реалізації інновацій та розробки нових напрямків наукових досліджень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Наука є сферою людської діяльності, направленої на отримання об'єктивно-достовірного і систематичного знання про явища природи та людського життя. Поняття «Наука» включає в себе як діяльність,

мета якого – отримання нового знання, так і результат цієї діяльності – сукупність отриманих наукових знань що формують загальну картину світу. Термін «Наука» використовується також і при тлумаченні окремих галузей наукових знань (природничих, гуманітарних), процеси становлення і розвитку яких вивчає «Історія науки» [1].

З практики вчених «старого світу» саме історія науки з її методами досліджень приймає до уваги історію формування наукової думки зокрема, й історію розвитку суспільства в цілому, дозволяє по-справжньому збагнути авторів наукових ідей, тез або фактів враховуючи хто були ці люди, в яких країнах працювали, в яких соціально-політичних і економічних умовах формувалися їх погляди, що приймалося за істину, а що за помилки [2].

Метою наших досліджень було визначення вкладу вітчизняних вчених та дослідників близького і далекого зарубіжжя в становлення та розвиток напряму наукових досліджень – історія науки. Розкрити місце і роль цієї галузі знань в аграрній сфері України.

Для отримання об'єктивної дійсності, при вивченні поставленої проблематики, як фундаментальний, застосовували діалектичний метод пізнання що дає змогу використовувати різні наукові підходи.

Викладення основного матеріалу. Аналіз генезису галузі знання «історія науки» вказує, що виникнення цього напряму досліджень сягає кінця позаминулого століття. Поступово, завдяки зусиллям учених різних країн цей напрям був перетворений на самостійну, інтернаціональну інституційно-оформлену дисципліну що стала об'єктом дослідження і викладання в університетах і наукових центрах багатьох країн світу [3].

Окремі вчені розглядають історію науки як «прикордонну дисципліну» між природознавством і філософією, так як при вивченні проблематики виникнення і розвитку науки цей напрям досліджень дозволяє пов'язати природничо-наукові знання з гуманітарними, адже зі слів відомого французького філософа Гастона Башляра (1884–1962) [4] наукові дисципліни

ведуть себе як свого роду аналоги біологічних об'єктів (схрещуються, мутують, переживають складні етапи росту та сповільнення свого розвитку і т.д.). Саме історія науки, за думкою Ю.Данілова [5] в майбутньому зможе зіграти провідну роль в наближенні гуманітаріїв з природодослідниками, які при сьогоdnішній поглибленій диференціації науки, перестали розуміти один одного.

Інші науковці відносять історію науки до області гуманітарного знання, тобто не рахують історію генетики, селекції, біології і т.д. складовою відповідних наук, хоча вважають, що історик науки, має професійно розбиратися в спеціальних питаннях тієї області знання, історією якої він займається. Цей напрям досліджень інший, чим у генетика або селекціонера, як абсолютно інші і його цілі та результати, що мають виходити за межі даної науки.

Досліджуючи роботи відомого французького філософа науки Гастона Башляра В.П. Візгін в одній із своїх монографій [4] пише, що історія науки може відповісти на значно загальніші питання: як виникає конкретне знання, як процес його виникнення співвідносяться з культурою суспільства, його економічними, політичними і релігійними характеристиками, і з цієї точки зору, історія науки вважається частиною філософії.

Такі провідні науковці як Кеплер, Лейбніц, Верандський, Де Бройль, що створили фундаменти основних наук, завжди цінили історію науки і розглядали її як невід'ємну частину наукового знання і культури людства в цілому.

Засновником «історії науки» вважають американця бельгійського походження Джорджа Сартона (1884-1956) [6]. Ідеали, які він сповідав були направлені всіляко підтримувати професіоналізацію історії науки як самостійної дисципліни і надання їй статусу гідного соціального інституту. Його глибокий аналіз успіхів і досягнень в різних галузях науки відкрив найбільш хвилюючі сторінки в історії розвитку людства і показав тим самим могутню дію науки, техніки і медицини на соціальний прогрес людства і хід культурної еволюції в цілому. Декілька десятиліть опісля, завдяки зусиллям таких вчених, як Чарльз Сингер (1876-1960), Альдо Милі (1879-1950), Герберт Баттерфільд (1900-1979), Борис Гессен (1893-1938), Джон Бернал (1901-1971),

Джозеф Нідхем (1900-1995), Роберт Мертон (рід. у 1910) Томас Кун (1922-1996), історія науки стала інтернаціональною дисципліною. Актуальність досліджень та наукова значимість здобутків вчених призвела до необхідності створення в 1929 р Міжнародної академії історії науки (МАІН) що спочатку налічувала в своєму складі біля 10 членів, а в 1998 р. чисельність дійсних членів становила 112 вчених-дослідників, 164 член-кореспондентів і 11 почесних членів.

Дещо ширшу організаційну основу має створений в 1947 р. Міжнародний союз історії і філософії науки і його Відділення історії науки (МСІФН/ВІН). На сьогодні МСІФН/ВІН включає 44 національних або регіональних члени (організації), 17 спеціальних комітетів і 5 наукових комісій. За найскромнішими оцінками, у всьому світі виходить більше 300 різних журналів, присвячених історії науки, техніки і медицини [7].

Значних досягнень в науковому напрямі «історія науки» досягли наші східні сусіди, де ще в 1921 році за ініціативою академіка В.І. Вернадського при Академії Наук СРСР було організовано Комісію по історії знань, основним завданням якої було заслуховування доповідей по окремих питаннях історії науки біографічного характеру. Згодом, в 1930 постановою загальних зборів АН СРСР створено Інститут історії науки і техніки АН СРСР керівником якого призначено академіка М.І. Бухаріна [8].

Результати наукової роботи інституту та його співробітників (О.О. Зворикіна, Т.І. Райтова, М.А. Гуковського, І.А. Боричевського, С.Я. Лур'є, Герхарда Гаріха, М. Я. Вигодського, С.Ф. Васильєва, Л.С. Полака та інш. [9]) друкувалися в спеціалізованих виданнях «Сорена» («Социалистическая реконструкция и наука»), «Архив» («Архив истории науки и техники») та монографіях [10].

Високий рівень досліджень історії науки і техніки в СРСР та змістовність видань було відмічено навіть Дж. Сартонем, який в листі до В.І. Вернадського писав:

«Позвольте выразить Вам свое восхищение русскими работами, относящимися к истории науки. В этой области Ваша страна показывает пример всему миру.

С глубоким уважением,

Дж. Сартон. 8 января 1936 г.»[11].

В Україні, як незалежній та суверенній державі, система досліджень у галузі історії науки і техніки в цілому почала розвиватися в останні 10-15 років. Започатковано розвиток цього наукового напрямку в Центрі досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.Доброва НАНУ. Центр і сьогодні істотно впливає на характер та зміст наукових досліджень у вищій школі та наукових установах. А віднедавна (з 2001 року) цей напрям знаходить своє місце і в аграрній науці.

Засновником вивчення історії сільськогосподарської науки в Україні є директор Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки Української академії аграрних наук (ДНСГБ УААН), заслужений працівником сільського господарства України, професор В.А. Вергунов. Дослідниками, створеного науковцем осередку - Центру історії аграрної науки, стало об'єктивне та неупереджене відтворення історії становлення і розвитку сільськогосподарської науки й освіти в Україні у історико-бібліографічних відомостях про видатних науковців та їх наукових шкіл, науково-дослідних аграрних установ, та закладів аграрної освіти [12]. За результатами історичного відтворення сільськогосподарської науки в країні на сьогодні захищено понад 30 кандидатських дисертацій, вийшли в друк цілий ряд монографій.

Висока оцінка результатів історичних досліджень Наукового Центру академіками Української академії аграрних наук Ф. Адамцем, Б. Панасиком та іншими відомими науковцями України, свідчить про актуальність вивчення історії розвитку вітчизняного сільського господарства в цілому та його окремих галузей зокрема.

Висновок. Аналізуючи здобутки провідних закордонних дослідників та вітчизняних вчених що працюють над проблематикою історії науки, слід

відзначити, що ця сфера досліджень носить міждисциплінарний характер результати яких можуть мати важливе практичне значення при отриманні якісно нових знань у різних галузях наук, в тому числі і сільськогосподарських.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Колонцов А.А., Васильев Д.А. Краткая история наук. Часть первая. Учебное пособие. Ульяновск 2004. С. 3.
2. Айзек Азимов. Зачем нужна история науки? // Химия и жизнь. Научно-популярный журнал Академии наук СССР №10. 1976.
3. Історія науки і техніки: перелік досягнень, драма ідей чи ресурс фахівця товариства знань? НТУ Харківський політехнічний інститут.
<http://vcourse.ua/ua/analitiks/istoria-nauki-i-tehniki.html>.
4. Визгин В.П. Эпистемология Гастона Башляра и история науки. – М., 1996. – 263 с.
5. Данилов Ю. А. Роль и место синергетики в современной науке.// Онтология и эпистемология синергетики. Москва.1977. С. 5–11.
6. Sarton G. A History of Science. Ancient Science through the golden age of Greece. – London, 1953. – 646 p.
7. Лио Дунь.История науки в перспективе XXI столетия.// Вопросы истории естествознания и техники. №3. 2001.
8. В. С. Кирсанов. Возвратиться к истокам? // Заметки об Институте истории науки и техники АН СССР, 1932—1938 гг. Москва. с. 1-17.
9. Научные работники Москвы (справочник). Л., 1935.
10. Институт истории науки и техники. Архив истории науки и техники (далее — АИИТ). Л., 1933. Вып. I. С. 226—231.
11. Вернадский В. И. Труды по всеобщей истории науки. М., 1988. с. 274.
12. Ф. Адамець., Б. Панасик. Аграрна наука України: віхи і постаті. // Вісник Національної Академії Наук України. Київ. 2007. №5. С. 54-57.

Аннотация. Развитие исследований для «историй науки» предоставляет возможности получить новые знания, результаты которых могут иметь важное

практическое значение в различных научных направлениях, в том числе сельскохозяйственных.

Ключевые слова: наука, история, направления исследований, «приграничная дисциплина».

Annotation. Development of researches for «histories of science» gives possibilities to get new knowledges results of which, can have an important practical value in different scientific directions, including agricultural.

Keywords: science, history, directions of researches, «boundary discipline».